

Detta är en utskrift från Justitiekanslerns webbplats

Ifrågasatt överträdelse av repressalieförbudet när en akademichef samtalat med en anställd efter att denne hade uttalat sig i massmedia

Beslutsdatum 2011-12-13

Diarienummer 2721-11-30

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern inleder inte förundersökning men gör vissa uttalanden med anledning av hur en akademichef vid Mälardalens högskola har agerat när en anställd hade uttalat sig i massmedia.

Ärendet

Den 14 april 2011 gav TO in en anmälan angående brott mot tryckfrihetsförordningen riktad mot akademichefen EW samt personalchefen JS vid Mälardalens högskola. Han angav i anmälan att de hade försökt få honom att inte kritisera sin arbetsplats i tidningen.

Med anledning av anmälan beslutade Justitiekanslern den 18 april 2011 att inhämta ett yttrande från Mälardalens högskola.

Den 18 maj 2011 anmälde HJ att han och TO hade drabbats av vissa repressalier från Mälardalens högskola. Han uppgav också att det fanns eller hade funnits en policy vid högskolan som innebar att man måste vända sig till akademiledningen på respektive akademi för godkännande att prata med massmedia.

Justitiekanslern bad därefter Mälardalens högskola att även yttra sig över den sistnämnda anmälan.

Högskolans yttranden kom in till Justitiekanslern den 14 juni 2011 och i dessa yttranden anges bl.a. följande.

Det är ostridigt att TO den 27 augusti 2011 skrivit en artikel i VLT, i vilken han bl.a. hänvisade till en intern arbetsmiljöenkät, kritiserade såväl rektor som HST:s [Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling] akademiledning samt uppgav att denna ledning omedelbart måste avsättas. Det är vidare ostridigt att TO, ÅF, JS och EW haft ett möte och att detta möte bl.a. behandlat TO:s missnöje med HST:s ledning samt TO:s kommande pensionering.

Det kan konstateras att såväl ÅF, JS som EW under utredningen uppgett att mötet med TO var planerat sedan en viss tid tillbaka och inte ägde rum spontant. Detta ger stöd för att TO:s beskrivning av hur EW skulle ha rusat in och krävt ett omedelbart möte inte är sanningsenlig. Högskolan bestrider därför uppgifterna i TO:s anmälan om att EW i ett argt och ilsket tillstånd skulle ha krävt ett omedelbart möte med TO med anledning av insändaren.

Det är vidare ostridigt att TO endast arbetat 37 % i tid och inte deltagit i upptaktsträffen för hela akademien den 26-27 augusti 2010. EW har under utredningen uppgett att TO varit svår att nå för att delges information och att detta kan ha varit skälet till dennes missnöje och till viss del missuppfattningar om olika förhållanden på HST. Det kan konstateras, mot bakgrund av artikels innehåll, att TO har ett stort missnöje med HST:s ledning samt att såväl personalchefen som akademichefen, ur ett arbetsgivarperspektiv, sett ett behov av att träffa TO för att reda ut vissa missförstånd om olika förhållanden på HST. Högskolan bestrider således inte att innehållet i artikeln kom att diskuteras med TO vid det aktuella mötet.

EW och JS har var för sig i utredningen betonat att de är väl medvetna om anställdas meddelarfrihet och vidden av förbudet kring efterforskning eller ingripande från det allmänna mot den som utnyttjar meddelarfriheten samt att ingen av dem på något vis gett uttryck för att hindra TO i dennes rätt att använda sig av meddelarfriheten. EW och JS har vardera mycket lång erfarenhet av statlig tjänst och är väl informerade och insatta i vidden av innebörden av offentliganställdas meddelarfrihet.

Högskolan ser mycket allvarigt på kränkningar av grundläggande fri- och rättigheter men gör [...] bedömningen att det inte kan anses vara i strid med tryckfrihetsförordningen att en arbetsgivare informerar en anställd och samtalar med denne om vissa förhållanden på arbetsplatsen som den anställde fått en felaktig uppfattning om eller ställt sig mycket kritisk till. Denna möjlighet för arbetsgivaren måste enligt högskolans uppfattning, gälla även om den anställde i fråga redan har kontaktat media eller på annat sätt offentligt gett uttryck för sitt missnöje.

Vid en samlad bedömning av ovan redogjorda omständigheter, och med särskild hänsyn tagen till TO:s uppgifter i anmälan om att denne inte minns några detaljer av mötet, gör högskolan således bedömningen att EW och JS vid det aktuella mötet inte gått över gränsen för vad som är lämpligt med hänsyn tagen till den tryckfrihetsrättsliga regleringen.

[...]

Mälardalens högskola bestrider [...] att HJ och TO skulle ha utsatts för någon form av repressalie över huvud taget – vare sig med anledning av sina anmälningar till JK, sina kontakter med media eller av någon annan anledning.

Avseende den policy som HJ i sin anmälan uppger har funnits på högskolans hemsida i januari 2011 gör högskolan följande bedömning. Någon informationspolicy finns inte på högskolan och någon policy, styrdokument, riktlinjer eller annat som skulle kunna liknas med vad HJ, i sin anmälan, beskriver förekommer inte heller. Av utredningen som högskolan företagit framkommer således att högskolan inte har lagt fram någon information av det slag som HJ hänvisar till i sin anmälan.

HJ har yttrat sig över vad högskolan har anfört.

Justitiekanslerns bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 2 kap. 1 § 1 regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift, bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Av 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen (TF) och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) framgår vidare att det står var och en fritt att lämna uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst för offentliggörande i de grundlagsskyddade medierna om inte något annat är föreskrivet i TF eller YGL (meddelarfrihet). Meddelarfriheten gäller för var och en och alltså även för tjänstemän inom den offentliga förvaltningen.

Sedan den 1 januari 2011 är i 3 kap. 4 § andra stycket TF respektive 2 kap. 4 § tredje stycket YGL uttryckligen stadgat att en myndighet eller ett annat allmänt organ inte får ingripa mot någon för att han eller hon i ett grundlagsskyddat medium har utnyttjat tryck- eller yttrandefriheten. Uppsåttligt ingripande i strid med dessa bestämmelser är numera också straffsanktionerat direkt genom bestämmelserna i 3 kap. 5 § tredje stycket TF respektive 2 kap. 5 § tredje stycket YGL. Detta s.k. repressalieförbud gällde även tidigare, dvs. före den 1 januari 2011, såsom en följd av stadgandet i 1 kap. 3 § TF respektive 1 kap. 4 § YGL att ingen får tilltalas eller dömas till ansvar eller åläggas skadeståndsskyldighet för missbruk av tryck- eller yttrandefriheten eller medverkan däri i annan ordning eller annat fall än vad TF eller YGL medger. En överträdelse av repressalieförbudet kunde härvid, om den skedde i samband med myndighetsutövning mot den anställde, föranleda ansvar för tjänstefel enligt brottsbalkens bestämmelser eller ett ingripande inom ramen för reglerna om disciplinpåföljd. Andra överträdelser av förbudet har också kunnat bli föremål för JO:s och Justitiekanslerns prövning inom ramen för dessa myndigheters tillsynsbefogenheter, se t.ex. Thomas Bull, Offentligt anställdas yttrandefrihet och

repressalieförbudets räckvidd i JO – Lagarnas väktare, s. 51 f.f.

Repressalieförbudet anses innebära att varje åtgärd som medför negativa konsekvenser för en offentligt anställd person och som grundas på dennes medverkan i ett grundlagsskyddat medium i princip är otillåten. Myndigheter och chefer hos myndigheten får således inte vidta några för en enskild negativa tjänsteåtgärder på grund av den enskildes bruk av tryck- eller yttrandefriheten, även om ingripandet mot den enskilde inte skulle vara så allvarligt att det är straffbart (se t.ex. JO 1975/76 s. 314 och JO 1987/88 s. 193 och SOU 1990:12 s. 63).

Samtalet med TO

Justitiekanslern konstaterar inledningsvis att Mälardalens högskola och TO har lämnat olika beskrivningar av mötet där TO, ÅF, JS och EW deltog.

Enligt högskolans utredning har ÅF beträffande mötet uppgett att han minns att EW uttalat att TO:s agerande "var olämpligt och att sådana saker kunde skötas internt och att om så ändå sker får det till följd att skolan vanhedras". EW har för sin del bestritt att hon skulle ha sagt att TO:s agerande skulle få till följd att skolan vanhedrades men synes inte i övrigt ha ifrågasatt ÅF:s minnesbild av vad som uppgetts vid mötet.

Med hänsyn till framför allt de uppgifter som ÅF har lämnat under högskolans utredning måste det anses vara utrett att EW:s uttalanden vid mötet innefattade viss kritik mot TO för att denne hade yttrat sig i massmedia i stället för att framföra sina synpunkter internt. Frågan är då hur hennes agerande vid mötet ska bedömas.

Det är tydligt att EW:s kritik mot TO inte har innefattat någon straffbar överträdelse av repressalieförbudet. Även om så inte är fallet måste hennes agerande prövas utifrån grunderna för den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen.

Det finns därvid inledningsvis anledning att framhålla meddelarfrihetens stora betydelse som ett värn för yttrande- och informationsfriheten i vårt samhälle. Därmed är inte sagt att en chef aldrig får uttala missnöje med den som har lämnat uppgifter till medierna på ett sätt som chefen uppfattar som illojalt. Hur strängt man ska se på sådana uttalanden från en chef beror på omständigheterna i det enskilda fallet (se t.ex. Justitiekanslerns beslut den 27 april 2011, dnr 4322-10-30).

I den aktuella insändaren ifrågasatte TO akademiledningens och rektorns agerande i olika avseenden. När det gäller sådana uppgifter får utrymmet att kritisera en anställd som har vänt sig till massmedia anses vara mycket begränsat (jfr dnr 4322-10-30). Justitiekanslern ifrågasätter visserligen inte högskolans uttalande om att det inte kan anses stå i strid med den tryckfrihetsrättsliga regleringen att en arbetsgivare samtalar med en anställd om dennes kritik mot arbetsgivaren och försöker reda ut eventuella missförstånd. Vid sådana samtal bör emellertid kritiska synpunkter inte lämnas på det förhållandet att en anställd har yttrat sig i massmedia. Sådana synpunkter kan få till följd att anställda avstår från att vända sig till media av rädsla för missnöje från ledningen, vilket i sin tur kan leda till att en debatt stryps som måste få förekomma.

Mot den angivna bakgrunden framstår EW:s agerande vid mötet med TO, även om det inte är helt klarlagt vad som då har sagts, som mindre lämpligt med hänsyn till grunderna för den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen. Justitiekanslern finner emellertid inte skäl att vidta någon ytterligare åtgärd i denna del utan låter saken bero med detta uttalande.

Övrigt

Det har genom utredningen i ärendet inte framkommit att det vid Mälardalens högskola har förekommit någon sådan policy beträffande personalens kontakter med massmedia som HJ har hänvisat till. Justitiekanslern lämnar frågan med detta konstaterande.

Vad HJ i övrigt har anfört föranleder inte heller någon åtgärd från Justitiekanslerns sida.

Justitiekanslern ärende är härmed avslutat.

